

TÜRK YURDU

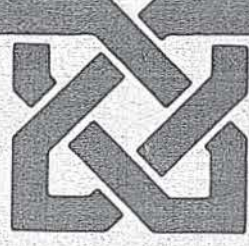
CİLT: 10

*

MART 1989

*

FİYATI 2.500 T.L.

26

TÜRK YURDU

Türk Ocağı Merkez Hey'eti'nin
Aylık Yayın Organıdır.

7. Devre / 10. Cilt / 24. Sayı(372) Mart 1989
26

Sahibi:
Türk Ocağı Merkez Hey'eti adına
Prof. Dr. Orhan Düzgüneş

Mes'ul Yazı İşleri Müdürü
Dr. Cezmi Bayram

Teknik İşler
Muharrem Terzi

Yazı Heyeti
Prof. Dr. Emin Bilgiç*
Prof. Dr. Şaban Karataş*Galip Erdem
* Prof. Dr. Mustafa Kafalı*
Prof. Dr. Rasih Demirci
Alâaddin Korkmaz

İdâre Yeri
Sakarya Cad. No:30
Yenişehir/Ankara
Tel: 33 59 81 - 33 69 09

Yazışma Adresi
Türk Ocağı İst. Şubesi
Sultan II Mahmut Türbesi Yanı
Diyvanyolu Cad. No:82
Diyvanyolu/İSTANBUL

Fiyatı : 2500 TL
Yıllık Abone:30.000 TL
Öğrenci , Öğretmen : 20.000 TL
Abone ücreti " Türk Yurdu - 257311
numaralı "Posta Çekleri hesabına
yatırılarak idare yeri adresine bilgi verilir

Ofset Hazırlık
Gökçe Reklamcılık
Tel: 512 20 84

Baskı
Kuşak Ofset

İÇİNDEKİLER

Dr. Cezmi Bayram	3	Bu Millet
Zekeriya Kurşun	5	II Meşrutiyet Dönemi Türk Milliyetçiliğinin Gelişmesinde Arap Milliyetçiliğinin rolü Osmanlılardan Önceki Dönemlerde Türk Aydın Yahya Kemal'in Şiirlerinde Tarihî Muhtevâ Efsanelerin Teşekkülüne Etkili Olan Faktörler
Prof. Dr. Abdulkadir Donuk	12	Ömer Seyfettin'in 69. Ölüm Yılı Münasebetiyle Medeniyeti Anlama Meselesi
Yrd. Doç. Dr. Mustafa Özbacı	18	Yusuf Akçura ve: Üç Tarz-ı Siyaset "Osmancık" III
Dr. Ali Öztürk	27	Osman Çeviksoy'un Hikâyelerinde B. Almanya Bir Roman Bir Dizi "Ayaşlı İle Kiracıları" Özel Bir Bölüme Özel Bir Katkı
H. Fethi Gözler	33	Atatürk'ünDiyarbakıra Gelişi Nedeniyle Güneydoğu Anadolunun Kurtuluş Savaşı'ndaki Yeri
Mustafa Uslu	37	Din ve Fitrat
Mustafa Uslu	39	Turhan'lar Çıldırımmalı Kadıköy(Şiir) Çanakkale'nin Mânâsı ve İlk Üçler
Dr. Hüseyin Tuncer	41	
Alâaddin Karaca	46	
Arş. Gör. İsmail Çetişli	48	
Özge Çağrı	53	
Münir Erten	54	
Necdet Ekici	57	
İsmet Gültekin	58	
Arif Hikmet Gököğlü	60	
Muammer Yılmaz	61	
Haberler	62	

REKLÂM TARİFESİ

1. Arka.Kapak(Renkli).....	1.500.000-TL
2. İç.Kapaklar (Renkli).....	1.000.000-TL
3. İç Sahifeler (Siyah Beyaz.....)	800.000- TL
4. İçSahifeler (Yarım).....	500.000- TL
5. İç Sahifeler (Çeyrek).....	300.000- TL

(33)

YUSUF AKÇURA VE "ÜÇ TARZ-I SIYASET"

Mustafa USLU

Yusuf Akçura, 1876'da Simbir'de Hasan Bey-Bibi Banu Hatun çiftinin çocukları olarak dünyaya gelmiştir. Babası fabrikatördür. Annesi, Kazan'ın tanınmış ailelerinden olan Hasanogulları'ndandır. İsmail Gaspıralı eniştesi, amcası İbrahim, edebiyat konusunda geniş bilgi sahibidir. Akçura, rahat bir çocukluk yaşamadı. Üç yaşında babasını kaybedince; annesi çuha fabrikalarını iyi yönetemedi. Bu sebeple annesiyle İstanbul'a göç etti. (1883)

İlk, orta tahsilinden sonra Harp Okulu'na girdi. 1897'de Kurmay sınıfına geçti. İlk tutuklanmasının akabinde ikinci defa tutuklanınca askerlikten çıkarılarak Trablusgarb'a sürüldü. Sebep; Abdühamid idaresine duyulan antipati.

Sürgünden Ferit Tek'le kaçarak Paris'e gitti. Siyasal Bilgiler Okulu'na girerek 1902'de mezun oldu. Türkiye'ye girmesi yasak olduğu için Rusya'ya amcasının yanına döndü. Amcası da fabrikatördü. Çocuğu olmayan amcası Akçura'yı kendisine evlat edinip işlerinin başına geçirmek istediysede Yusuf Akçura, bu işin kendisine göre olmadığını anlayarak amcasını fabrikalarıyla başbaşa bırakarak Kazan'a gider. Bir yandan tarih öğretmenliği yapar diğer yandan da "Kazan Muhbiri Gazetesi"ni çıkarır. "Üç Tarz-ı Siyaset" adlı makalesi, Mısır'daki "Türk" adlı gazete yayınlaması için buradan gönderilir.

1908'de İstanbul'a dönüşünün

akabinde Harb Okulu'na, siyasi tarih hocası olarak tayin edilmiştir. Aynı yılda onu "Türk Derneği", 1912'de de "Türk Ocağı" kurucuları arasında; Dünya Savaşı'nda Rusya'da, İstiklâl Savaşı'nda mebus olarak görüyoruz. 1932'deki Yakınçağ Profesörlüğü, Türk Tarih Kurumu Başkanlığı, görevlerini Atatürk'ün isteğiyle yerine getirir.

Eserlerinin konusunu Türkçülük, Osmanlı Tarihi ve Yakınçağ Tarihi'nin sosyal-siyasi, ekonomik unsurları teşkil eder. Aydınlığı "Tarih" merkezlidir. Ona göre tarih: "Bağlı bulunduğumuz insan toplumunun belli zaman ve alanda çıkarını sağlayacak bilgi, düşünce ve duygu verebileceği için önemlidir."

Yusuf Akçura'nın Türkçülüğü, Harp Okulu'nda başlar. Necip Asım, Velet Çelebi ve İsmail Gaspıralı'dan (Tercüman) etkilenir. Öğrenciliği sırasında gittiği Rusya'da, Orta Asya Türklüğü ile ilgi kurar. Bu anlayış onda Osmanlı Türklüğü ile Kuzey Türklüğü arasında; kültür, fikir akım ve adamlarının bilinmesi fikrini doğurur. Türkçülüğü, Paris'te olgunlaşır. Paris'te her türlü fikrin (19. Asır) hayat bulduğunu görüyoruz. Paris'te, her türlü fikir rahatlıkla açıklanabilmektedir. Bu noktada milliyetçiliğin yeni bir boyut kazandığına şahit oluyor, Dr. Şerafettin Mağmumi'nin telkinleriyle Türk Milliyetçiliğinin çizgilerini tayine çalışıyor. Akabinde milliyetçilik anlayışı; Serbest Siyasal Bilgiler'deki öğretim üyelerinin

açıklamalarıyla şekillenir. Ona göre Serbest Siyasal Bilgiler, sosyal ve siyasi fikirlerin kaynaklarından biridir. İstanbul'da başlayan (Harp Okulu) yazarlığı, Paris'te sürer; Meşveret Gazetesi'nde (Ahmet Rıza'nın) tarihle ilgili yazılarıyla devam eder. Fransız tarihçilerin Osmanlı Tarihi hakkındaki fikirlerini eleştirir; Osmanlı'nın kalkınması için geniş çapta bir inkılâp ihtiyacını dile getirirken, "Osmanlı milleti" ifadesini kullanmamaya çalışır.

Bir tez hüviyetinde olan "Üç Tarz-ı Siyaset" ilk defa "Türk" gazetesinin (Mısır) 24 ve 34. sayılarından sonra Mısır ve İstanbul'da (1912) olmak üzere iki defa daha basılmış olup; muhteva itibarıyla "Osmanlılık-İslâmcılık-Türkçülük" konularını içine almaktadır.

Yusuf Akçura'ya göre Osmanlılık; Osmanlı milleti vücuda getirmek "Yüksek bir ümide yücelmiyordu." Gaye Osmanlı halklarına hak ve görev eşitliği sağlamakla bir vatanda "Devlet-i Âliyye-i Osmaniye" şeklini tecelli ettirmektir. Sınırların korunmasının güçlüğü, teşkilatlanmada Türk unsurunun erimesi, çoğunluğun elden gitmesi gibi sebepler, bu fikrin gözden kaçan zayıflıklardır.

Bu fikir II. Mahmut zamanında doğmuştur. Bu padişah: "Ben tebaamdaki din farkını ancak cami, havra ve kiliselerine girdikleri za-

man görmek isterim" diyordu. O zamanlarda Avrupa'da gelişen ırka dayalı milliyet anlayışının gelişmesinin bizde, iyice anlaşılmasını bu fikrin belli bir temele oturmadığını göstermektedir. Fransız milliyetinde "Lâtin, Grek"; Alman milliyetinde "Slav" unsuru yutulmamış mıdır? İsviçre ırk ve din farkına rağmen millet değil midir? Osmanlılık; Âlî ve Fuad Paşalar zamanında olgunlaşır (Abdülaziz devri inkılâbı, bu zamanların meyvalarıdır) Yusuf Akçura bu fikri: "Osmanlı milleti teşkili hayalinin Fransa İmparatorluğu ile beraber ve onun gibi tekrar dirilmek üzere öldüğüne hükümlü, hata edilmiş olur sanırım." ifadesiyle noktalar ve kapatır.

Yusuf Akçura'ya göre; İslamcılık: Gaye, dünya müslümanlarını birleştirmeye yöneliktir. Avrupa'nın "Panislâmizm" dediği budur. İstekleri; Avrupa içinde bulunmak, garplı fikirleri yakından tanımaktır. Genç Osmanlılar, 18. asrın siyasî ve sosyal felsefeleriyle dolu oldukları için; soy ve dinin kıymetini anlamamışlar, milliyet teşkilinin geciktirildiğini, Fransız inkılâbıyla Şark'a uygulanmasının imkânsızlığını fark edememişlerdir.

"Din ve millet birdir." kaidesine uyarak bütün müslümanları son zamanların "millet" kelimesine verdiği mânâ ile bir tek millet haline koymağa çalışmak lüzumu duydular. Bu anlayış kurulacak birliğe kolaylık yanında bazı engelleri de birlikte getiriyordu. Güçlük olarak; Tanzimatla gelen eşitlik bozulacak, düşmanlıklar başlayacak, büyük müslüman devletlerin bu birliği engelleme gayretleri, mezhep mücadelelerinin artabileceği düşüncesini sıralarken, kolaylık unsurları olarak; Osmanlı merkezli müslümün birliği kurulacaktır. Bu anlayış, sağlam bir zemin tesisi demektir. Kur'an, ana kanun; Arapça, din dili; Halifenin imamlığı göze çaracaktır. Sultan Abdülaziz'in diplomatik konuşmalarında iştilir olan islâmıcılık, II. Abdülhamit'le siyâsete tatbik edilmiştir.

Yusuf Akçura'ya göre; Türk-

çülük: Gaye, dünya Türklüğü'nü birleştirmeye yöneliktir. "Üç Tarz-ı Siyâset" te bu fikir: "Tevhid-i Etrak" "Türkleri birleştirmek" veya "Azim bir millet-i siyasiye" kurmak diye geçer. Türkçülük fikri, Akçura'da üç temele oturtulmaktadır:

1-Millî varlıklarını korumuş milletler arasında Türk varlığı

2- Osmanlılık fikrinin gerçekleştirilemeyeceğinin anlaşılması

3- Milliyetlerin millî birliğe 19. asrın mahsülü olarak can vermesi

3. Temeldeki görüş; çağdaş Türk siyasî düşünce doğrultusundadır. Şöyle ifade edilmektedir: "Zamanımız tarihinde görülen temel akım; ırklardadır. Dinler, din olmak sebebiyle gittikçe siyasî değerlerini, kuvvetlerini kaybediyorlar. Kolektif olmaktan çok ferdileşiyorlar. Cemiyetlerden vicdan hürriyeti, din birliği yerini alıyor." Türkçülük, Osmanlı Türkleri tarafından gerçekleştirilmelidir. Çünkü Türkler, Osmanlı İmparatorluğu içinde en güçlü ve en medenî olanıdır. Türkçülük yeni olması sebebiyle henüz kendi vasatında hazırlanmış değildir. Türkler, mâzilerini unutmuslardır. Bu sebeple onların millî şuurları öncelikle uyandırılmalıdır. Türk Birliği, dört aşamada gerçekleştirilecektir: İlk olarak Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Türkler arasındaki dinî ve ırkî bağlar kuvvetlendirilecek; ikinci olarak bir dereceye kadar Türkleşmiş Osmanlı halklarının Türkleşmesine geçilecek; Üçüncü olarak, Türklükten etkilenmiş, millî şuurdan mahrum topluluklar Türkleştirilecek ve dördüncü olarak; Osmanlı bünyesindeki (alanındaki) Türkleşmeyi biçimlendirme izleyecektir. (Kültürel ve siyasî yönden)

"Üç Tarz-ı Siyâset"e ilk tepki, "Türk Gazetesi"nde (Mısır) Yayınladığı "Cevabımız" başlıklı yazısıyla Ali Kemâl'den gelir. "Bizim için Türk'ü İslâm'dan, İslâm'ı bir Türk'ten; Türk ve İslâm'ı Osmanlılık'tan ayırmak olağan değildir." Tanzimat devrinde kimse Bulgarı, Rum'u, Arnavut'u Os-

manlılık fikrine getirmeyi düşünmemiştir. İslâm Birliği, ham bir hayaldir. Fransa, İngiltere ve Rusya'ya meydan okuyacak güçte olmamız. Bu konuda fikri olarak ciddi bir hazırlık yoktur. Türk Birliği'nin tesisi için, dünyayı alt üst etmek gerekmektedir. Kırmı koruyamayan Türkler, Türklüğü nasıl birleştirecektir. Ali Kemâl kurtuluş yolu olarak: "Bir toplumun gücü, o toplumu meydana getiren bireylerin kişi olarak silahına bağlıdır. Türkler'in memleket içinde ve dışında kişi olarak yükselmesini (madden, manen)" göstermektedir.

İkinci Tepki, "Türk Gazetesi"ndeki "Bir Mektup" başlıklı yazısıyla Ferit Tek'ten gelmektedir. Tek, bu yazısında önce Ali Kemâl'e cevap vermekte sonra, Yusuf Akçura'nın bazı fikirlerini tenkit etmektedir. Ali Kemâl'in sandığı gibi İslâmıcılık, ber gelenekten mahrum değildir. Y. Sultan Selim ve II. Abdülhamit'in gayretleri bu geleniğin işaretleridir. Ferit Tek'e göre Tanzimat'ın tek gayesi "Osmanlı milleti yaratmaktır" Önceden din adına yapılanlar bu defa Osmanlılık adına yapılmaktadır. Y. Akçura'nın sandığının aksine Tek: "Osmanlı milletinin ortaya çıkarılacağına" inanıyor. Tek: "İslâm ve Türk Birliği'nin tesisinde güçlük ve uygunluk eşit değildir. İslâm Birliği, gerçekleşme bakımından kabil görünmemekte Türkçülük ise gelecek için düşünülebilecek güçtedir." demekte, çareyi; "Osmanlılık" siyâsetinde görmektedir.

Yusuf Akçura ve eseri "Üç Tarz-ı Siyâset" asrının şartlarına göre değerlendirildiğinde anlam kazanır. Tanzimat, bizde yeterince değerlendirilmemiştir. Hissilik ağır basmaktadır. Döneminin ilk lâik ve Türkçülüğü siyasî açıdan değerlendiren tek eserdir. Türk dünyası ve Batı'da geniş bir tesir yapmıştır. Yabancılar "Üç Tarz-ı Siyâset" sebebiyle Yusuf Akçura'yı Türkçülüğün önderi ve yayıncısı olarak göstermektedir.